

Repozytorium instytucjonalne jako istotny element promocji nauki

Abstrakt: W artykule przedstawiono funkcjonowanie Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego i jego rolę w promocji dorobku badawczego macierzystej uczelni. Opisano etapy jego budowy i rozwoju. Przybliżono promowanie idei Open Access w środowisku akademickim, szczególnie nacisk kładąc na wkład bibliotekarzy w proces otwierania nauki. Zaprezentowano wyzwania, którym musiano sprostać, tworząc metodologię pracy z otwartymi zasobami.

Środowisko naukowe w coraz większym stopniu wykorzystuje nowe technologie w upowszechnianiu wyników badań, rozszerzając społeczne oddziaływanie nauki. Technologicznym i ideowym miejscem dla publikacji naukowych staje się przestrzeń wirtualna, która umożliwia wgląd do nich nieograniczony w czasie i przestrzeni. Internet pozwala na dystrybucję treści naukowych w skali globalnej. To prowadzi do przyspieszenia oraz usprawnienia obiegu wyników prac badawczych, a w konsekwencji do zmiany sposobów komunikacji naukowej rozumianej jako system, w którego ramach uprawia się badania naukowe, poddaje je ocenie, rozpowszechnia oraz przechowuje z myślą o przyszłych pokoleniach¹. Tradycyjny model upowszechniania wyników badań przez ich publikację w czasopiśmie naukowych, książkach oraz prezentację na konferencjach jest uzupełniany przez nieformalne kanały komunikacji, takie jak: blogi naukowe, fora dyskusyjne czy serwisy społecznościowe. Nierozzerwalnym elementem zachodzących procesów jest otwartość dostępu do przyrastającej lawinowo liczby zasobów elektronicznych. Naukowcy, którzy chętnie korzystają z ogólnie dostępnych tekstów naukowych, mają świadomość, że sami również powinni udostępniać swoje badania w modelu otwartym, nie oczekując za to zapłaty. Literatura, która powinna być upowszechniona w Internecie przez uczonych, obejmuje zarówno recenzowane artykuły naukowe, jak i złożone do redakcji autorskie

¹ E. Karwasińska, M. Rychlik, *W kierunku uczelnianego repozytorium cyfrowego*, [w:] H. Hollender (red.), *Cyfrowy Świat Dokumentu: wydawnictwa, biblioteki, muzea, archiwa*, Warszawa 2011, s. 110.

wersje artykułów. Udostępnianie pełnych tekstów artykułów jeszcze przed ich publikacją w czasopiśmie może przyspieszyć wymianę wiedzy wśród badaczy. Wolny dostęp do tekstów naukowych jest rozumiany jako darmowy dostęp w publicznym Internecie, zezwalający każdemu użytkownikowi na czytanie, kopiowanie, dystrybucję, wydruk, przeszukiwanie, odniesienie do pełnego tekstu tych artykułów, ich indeksowanie, przekazywanie jako danych wejściowych dla oprogramowania komputerowego lub jakiegokolwiek inne dozwolone prawnie ich wykorzystanie bez finansowych, prawnych lub technicznych ograniczeń². Zwolennicy ruchu Open Access dostrzegają w nim możliwość szybkiego i nieograniczonego dostępu do wyników badań naukowych, wzrost prestiżu uczonych i uczelni, poszerzenie kręgu odbiorców publikacji naukowych oraz zwiększenie liczby cytowań. Istotnym powodem rosnącej popularności OA jest kwestia finansowania nauki ze środków publicznych. Naukowcy, którzy publikują wyniki swych badań w renomowanych czasopiśmie, przenoszą prawa autorskie na wydawnictwa. Dostęp do treści artykułów możliwy jest po wykupieniu subskrypcji, której koszty ponoszą biblioteki będące instytucjami finansowanymi również ze środków publicznych. Następuje więc dwukrotne opłacanie najpierw samych badań, a następnie opublikowanych na ich podstawie prac. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego odpowiedzialne za politykę naukową państwa wpływa na sposób prowadzenia i upowszechniania badań w szkołach wyższych i w Polskiej Akademii Nauk, gdyż decyduje o regulacjach dotyczących rozdziału dotacji statutowych i kształtuje system oceny parametrycznej jednostek naukowych oraz ewaluacji czasopiśm naukowych. Może też decydować o sposobie udostępniania wyników badań³. W październiku 2012 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Barbara Kudrycka zadeklarowała wsparcie dla idei otwartego dostępu do wyników badań finansowanych ze środków publicznych. Zgodnie z zapowiedzią minister na przełomie lat 2015/2016, 60% tego rodzaju badań ma znaleźć się w otwartym dostępie⁴.

Przeciwnicy otwartego dostępu uważają, że publikacje udostępniane w modelu OA mają z założenia mniejszą wartość merytoryczną i obawiają się, że do Sieci trafią teksty naukowe bez uprzedniej recenzji, reprezentujące niski

² P. Kozierski, R. Kabaciński, M. Lis, P. Kaczmarek, *Open Access. Analiza zjawiska z punktu widzenia polskiego naukowca*, Kraków 2013, s. 6, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2513/Open%20Access.pdf>

³ J. Szprota (red.), *Otwarta nauka w Polsce 2014. Diagnoza*, Warszawa 2014, s. 10, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_09/a4c4f1e573d6833ae1518407d38a1152.pdf

⁴ *Minister Kudrycka o efektach reform i priorytetach resortu*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/minister-kudrycka-o-efektach-reform-i-priorytetach-resortu.html>

poziom⁵. Dotychczasowe doświadczenia wykazały jednak, że publikowanie w otwartym dostępie daje więcej możliwości wykrycia wszelkiej nierzetelności badawczej, ponieważ prace archiwizowane w modelu OA poddawane są zewnętrznej i nieograniczonej ocenie. Wbrew obawom wielu naukowców są plagiowane znacznie rzadziej niż te udostępniane w systemie zamkniętym.

Projektem, który zainicjował działania na rzecz otwartości w nauce, była Budapeszteńska Inicjatywa Otwartego Dostępu (Budapest Open Access Initiative – BOAI) w 2002 roku. Po raz pierwszy użyto wówczas terminu *open access*, choć sama idea funkcjonowała już od końca lat 80. XX wieku. BOAI zebrała razem istniejące już projekty, by zwiększyć zasięg ich oddziaływania, oraz określiła strategię wdrażania otwartego dostępu⁶. Wyróżniono dwa podstawowe modele otwartego dostępu do wiedzy: w repozytoriach (droga zielona) oraz w czasopismach (droga złota). Kilkanaście lat doświadczeń potwierdza skuteczność strategii zawartych w BOAI.

Coraz silniej akcentuje się konieczność prowadzenia przez instytucje szkolnictwa wyższego otwartego repozytorium instytucjonalnego, stanowiącego miejsce przechowywania publikacji naukowych w postaci cyfrowej i dostępnych w publicznym Internecie. Odpowiednio zaplanowana i zarządzana platforma repozytoryjna zwiększa zasięg oddziaływania ośrodków akademickich oraz krąg odbiorców treści naukowych. Repozytorium instytucjonalne, dostarczające rzetelnych danych bibliometrycznych, umożliwia pomiar aktywności badawczej, przez co znacząco wpływa na ocenę parametryczną prowadzącej je szkoły wyższej. Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów gotowa jest uznać, że – „publikacje, które zostały przyjęte do druku i mają status oczekujących (po wcześniejszym zakwalifikowaniu ich np. przez redakcję naukową wydawnictwa), posiadają identyfikację elektroniczną DOI i zostaną opublikowane w niezmienionej treści oraz, że od tego momentu mogą być cytowane – spełniają wymóg ustawowy opublikowania (tzn. zostały oddane do rozpowszechnienia i mogą podlegać kontroli społecznej)”⁷. Unikalne identyfikatory dokumentów elektronicznych

⁵ A. Pieniędzy, *Otwartość w nauce: nie tylko Open Access*, „UW” 2013, nr 2 (62), [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://portal.uw.edu.pl/pismo-uczeln/ opinie;jsessionid=7727C6C2CC1A28E2DE538EC2EBA9B4C2?p_p_id=56_INSTANCE_Qv8Q&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=_118_INSTANCE_Tm0Z__column-1&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_Qv8Q_read_more=true&_56_INSTANCE_Qv8Q_article_id=8002659

⁶ *Budapeszteńska inicjatywa otwartego dostępu do wiedzy po dziesięciu latach: ustawienie domyślne – otwartość*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.opensocietyfoundations.org/openaccess/boai-10-translations/polish>

⁷ *Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.ck.gov.pl/index.php/pytania-i-odpowiedzi>.

DOI (*digital object identifier*), które zostają przydzielone w trakcie procesu deponowania, umożliwiają wyszukiwanie metadanych przypisanych do określonych obiektów cyfrowych. Są niezbędnym warunkiem indeksowania dokumentów przez wyszukiwarki naukowe. Publikacje umieszczone na stronach internetowych jednostek naukowych lub redakcji czasopism zwykle nie posiadają identyfikatorów DOI, co wyklucza ich indeksowanie w komercyjnych bazach danych. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku zamieszczania na stronie wydawców pełnych numerów czasopism. Udostępniane w jednym pliku bez podziału na poszczególne artykuły periodyki nie są widoczne w Sieci, ponieważ witryny, które je publikują, nie są wyposażone w odpowiednie protokoły wymiany danych. Dlatego najbardziej odpowiednim miejscem deponowania dorobku naukowego jest repozytorium instytucjonalne stanowiące zespół usług, które uczelnia dostarcza członkom swojej społeczności. Usługi te służą zarządzaniu oraz upowszechnianiu cyfrowych dokumentów tworzonych przez instytucję i jej członków⁸.

Pracownicy Uniwersytetu Łódzkiego mają do dyspozycji platformę repozytoryjną, spełniającą warunki Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów. Mogą na niej umieszczać swoje prace, a każdej z nich zostaje przypisany unikalny numer DOI. Repozytorium instytucjonalne Uniwersytetu Łódzkiego zostało utworzone w 2011 roku. Jego uruchomienie wiązało się z podjęciem decyzji o długoterminowym zabezpieczaniu obiektów cyfrowych, ich udostępnianiu i rozpowszechnianiu. Uniwersytet Łódzki zobowiązał się do zarządzania materiałami cyfrowymi stanowiącymi wynik działalności naukowej swoich pracowników. Głównym celem funkcjonowania repozytorium jest upowszechnianie wyników działalności naukowej pracowników oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na uczelni. Jest to narzędzie informatyczne odgrywające coraz większą rolę w systemie komunikacji naukowej, prowadzonej w świecie cyfrowym.

Władze Uniwersytetu Łódzkiego zadanie uruchomienia i administrowania repozytorium powierzyły pracownikom biblioteki akademickiej. Bibliotekarze posiadający doświadczenie i znajomość procedur gromadzenia, opracowania i udostępniania dokumentów elektronicznych wypracowali dobre praktyki w tym zakresie. Ponadto jest to grupa zawodowa, która aktywnie promuje nowy model dystrybucji tekstów naukowych i tworzy metodologię pracy ze źródłami otwartymi. Dlatego bibliotekarze są dobrze przygotowani do czynnego udziału w tworzeniu repozytorium instytucjonalnego. W skład zespołu koordynującego tworzenie repozytorium weszli pracownicy Oddziału Informacji

⁸ M. Rychlik, *Co repozytorium instytucjonalne oferuje swojej społeczności akademickiej? – na przykładzie repozytorium AMUR oraz repozytoriów na świecie*, [w:] Z. Osiński, R. Malesa (red.), *Biblioteka, Książka, Informacja, Internet 2012. Praca zbiorowa*, Lublin 2013, s. 64.

Naukowej zajmujący się redakcją zdeponowanych materiałów oraz informatyk dbający o sprzęt informatyczny i oprogramowanie. Pierwszym etapem tworzenia repozytorium było jego projektowanie tak, by jak najściślej odpowiadało potrzebom naukowców, którzy przez archiwizowanie w nim swoich prac biorą czynny udział w budowie otwartej platformy. Na podstawie ankiety skierowanej do pracowników naukowych UŁ określono, jakie dokumenty powinny być deponowane. Na pierwszym miejscu znalazły się czasopisma naukowe i samodzielne artykuły, następnie doktoraty, materiały konferencyjne i dydaktyczne oraz sprawozdania i raporty⁹. Kolejnym etapem prac było wdrożenie systemu. Spośród dostępnych na rynku programów przeznaczonych do tworzenia repozytorium zdecydowano się na oprogramowanie DSpace udostępniane na zasadzie otwartego kodu źródłowego (*open source*). Przy wyborze oprogramowania brano pod uwagę jego łatwe przystosowanie do potrzeby uczelni oraz popularność systemu, co dawało gwarancję wsparcia społeczności. Nie bez znaczenia była bezpłatna licencja, na której funkcjonuje platforma DSpace. Jest to program elastyczny, łatwo konfigurowalny i zgodny z protokołem OAI-PMH (Open Archives Initiative-Protocol for Metadata Harvesting), umożliwiający implementację systemu identyfikacji obiektów cyfrowych (*handle system*) oraz eksport metadanych do zewnętrznych platform. Dzięki temu każdy zdeponowany w repozytorium dokument ma przypisany numer DOI (*digital object identifier*) umożliwiający indeksowanie go przez wyszukiwarki naukowe, m.in. Google Scholar. Dzięki zaimplementowanemu modułowi statystycznemu oprogramowanie DSpace umożliwia użytkownikom zapoznanie się ze statystykami pobrań poszczególnych publikacji. Ma to istotne znaczenie dla autorów, którzy dzięki temu wiedzą, z jakim zainteresowaniem spotykają się ich prace. Istotnym warunkiem zwiększenia w Sieci widoczności repozytorium i uzyskania szerszej dostępności było jego zarejestrowanie w Agregatorze CEON, stanowiącym wspólny punkt dostępu do zasobów polskich otwartych platform¹⁰. Przystąpiono również do projektu OpenAire, tworzącego europejską strukturę otwartych repozytoriów cyfrowych¹¹.

W celu zwiększenia kręgu odbiorców prac zamieszczonych w repozytorium jego administratorzy dodali wtyczkę AddThis pozwalającą na bezpośrednie połączenie z portalami społecznościowymi i pocztą elektroniczną. Przekłada się to

⁹ A. Brzozowska, *Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] M. Górski (red.), *Otwarte zasoby wiedzy – nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków 2011, s. 146.

¹⁰ *Agregator Ceon*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://agregator.ceon.pl/Welcome.action>

¹¹ *OpenAire*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <https://www.openaire.eu/>

na podniesienie wskaźników alternatywnych metryk (*altmetrics*), które odnoszą się do różnych źródeł danych: artykułów prasowych, blogów naukowych czy wpisów na portalach społecznościowych i służą do obliczania nie tylko wpływów konkretnych artykułów, lecz także oceny naukowców¹².

Nierozzerwalnym elementem prac nad tworzeniem repozytorium było opracowanie procedur i dokumentów polityki funkcjonowania. Oficjalne otwarcie RUŁ nastąpiło po ogłoszeniu Zarządzenia Rektora UŁ nr 13 z dnia 23.10.2012 w sprawie Regulaminu Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego stanowiącego, że depozytariuszem materiałów może zostać pracownik lub doktorant Uniwersytetu Łódzkiego po uzyskaniu autoryzacji udzielonej przez redaktora repozytorium. W trakcie procesu autoarchiwizacji autorzy udzielają licencji na korzystanie ze swoich prac. Posługują się przy tym otwartymi licencjami Creative Commons lub bezterminowej licencji niewyłącznej. Prawa autorskie do deponowanych prac pozostają przy ich twórcach, co oznacza, że mogą je przekazać w tej samej postaci innemu wydawcy bez zgody właściciela repozytorium. W następnym roku ukazało się Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Łódzkiego nr 159 z dnia 6.08.2013 w sprawie zmiany Zarządzenia Rektora UŁ nr 13 z dnia 23.10.2012 w sprawie Regulaminu Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego. Uzupełniono je przepisami odnoszącymi się do czasopism naukowych UŁ, dla których podstawową wersją staje się forma online. Kolejne numery czasopism mają być obligatoryjnie deponowane przez właściwe redakcje w RUŁ.

Budowa repozytorium odpowiada strukturze organizacyjnej Uniwersytetu Łódzkiego. Wszystkim wydziałom oraz jednostkom ogólnouczenianym przyporządkowano zbiory, w których zawarte są kolekcje odpowiadające poszczególnym typom dokumentów. Są to: artykuły naukowe, książki, rozdziały książek, materiały dydaktyczne, materiały konferencyjne, prace doktorskie i habilitacyjne. Wymienione materiały są deponowane w repozytorium przez ich autorów w trakcie procesu autoarchiwizacji. W drugiej połowie 2014 roku na platformie RUŁ było zarejestrowanych ponad 250 kont autorskich, uprawniających do zamieszczania materiałów¹³. Niezbędnym warunkiem zamieszczania w repozytorium publikacji jest posiadanie do nich praw autorskich.

Dla czasopism naukowych założono osobny zbiór, w ramach którego poszczególne tytuły deponowane są w oddzielnych kolekcjach. Jest to jedyny zbiór, w którym archiwizacja prowadzona jest przez redakcje periodyków, a nie przez autorów artykułów. Wynika to z faktu, że w czasopismach wydawanych przez

¹² E. Kulczycki, *Altmetrics – dlaczego warto interesować się alternatywnymi metrykami*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://ekulczycki.pl/warsztat_badcza/altmetrics-dlaczego-warto-interesowac-sie-alternatywnymi-metrykami/

¹³ Stan na dzień 30 września 2014 roku.

Uniwersytet Łódzki publikowane są również teksty pracowników innych jednostek, ci zaś nie mają uprawnień do samodzielnego deponowania materiałów w Repozytorium UŁ. Gwarancję zamieszczania kompletnych numerów daje więc zamieszczanie ich przez redakcje czasopism. Administratorzy platformy DSpace w kolekcjach poszczególnych periodyków zamieszczają noty redakcyjne, zawierające szczegółowe informacje o profilu czasopisma, składzie redakcji i rady naukowej. Każdy numer czasopisma zawiera spis treści z hiperłączami do artykułów. Ich tworzenie w języku HTML jest czynnością czasochłonną i spowalnia proces zatwierdzania zdeponowanych materiałów. Pozwala jednak redakcji zweryfikować zawartość poszczególnych numerów i uzupełnić ewentualne braki. Czytelnicy zaś otrzymują dobrze skonstruowaną kolekcję periodyków, umożliwiającą łatwe zapoznanie się z ich treścią. Czasopisma naukowe obejmują znaczną część zasobów Repozytorium UŁ, stanowiąc około 75% zdeponowanych materiałów. Administratorzy RUŁ przystąpili do projektu MNiSW, w którego ramach w 2015 roku zaczęto digitalizację archiwalnych numerów czasopism naukowych wydawanych przez Uniwersytet Łódzki. Kolekcje czasopism zostaną powiększone o 6100 rekordów. Projekt wpisuje się w działalność upowszechniającą naukę (DUN), czyli realizację zadań wspierających rozwój polskiej nauki przez upowszechnianie, promocję i popularyzację nauki, nieobjmujących prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych¹⁴.

Prowadzenie repozytorium instytucjonalnego jest dla uczelni organizacyjnym i finansowym wyzwaniem, które wymaga ścisłej współpracy bibliotekarzy, naukowców, informatyków, wydawców i uczelnianej administracji. Nakłady poniesione na uruchomienie i utrzymanie platformy repozytorium zwracają się w dłuższej perspektywie i dotyczą budżetu całej szkoły wyższej, a nie tylko jej biblioteki. Instytucjonalne repozytoria mogą być postrzegane jako sposób uczelni na doprowadzenie do obniżenia kosztów zakupu czasopism naukowych, a nawet do zmiany modelu publikowania. Redakcje niektórych uczelnianych periodyków rezygnują z tradycyjnej formy drukowanej na rzecz wersji elektronicznej¹⁵, inne zaś decydują się na formę hybrydową tj. papierowo-elektroniczną. Przyspiesza to czas publikacji, zmniejsza jej koszty i poszerza krąg odbiorców. Konsekwencją przejścia przez redakcję na wersję elektroniczną jest zamieszczenie pełnej kolekcji numerów danego tytułu na platformie repozytorium instytucjonalnego. Umożliwia to rezygnację z usług komercyjnych platform

¹⁴ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>

¹⁵ A. Brzozowska, *Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] M. Górski (red.), *Otwarte zasoby wiedzy – nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków 2011, s. 141.

wydawniczych, które zapewniały oprogramowanie i sprzęt informatyczny służące dostarczeniu zawartości oraz utworzeniu metadanych niezbędnych do indeksowania czasopism przez serwisy abstraktowe czy wyszukiwarki naukowe. Zadanie profesjonalnego opracowania oraz rejestrowania numerów DOI dla poszczególnych artykułów zostało przejęte przez administratorów repozytorium instytucjonalnego. Redakcje czasopism nie ponoszą kosztów opłaty za utrzymanie swoich tytułów na platformie. Repozytorium zapewnia wieczystą archiwizację zdeponowanych materiałów. Niektóre redakcje wcześniej zamieszczały je na stronie internetowej wydziału lub instytutu odpowiedzialnego za ich publikację. Udostępniane w ten sposób czasopisma nie są opracowane profesjonalnie, brak metadanych i numeru DOI uniemożliwia indeksowanie poszczególnych artykułów w serwisach abstraktowych. Po uruchomieniu instytucjonalnego repozytorium redakcje mogły przenieść do niego swoje czasopisma. W drugiej połowie 2014 roku w RUŁ udostępniano 42 czasopisma naukowe¹⁶. Kolekcje periodyków łódzkiego repozytorium stale się powiększają, co jest wynikiem wprowadzenia nowych kryteriów oceny czasopism naukowych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 roku¹⁷. W ankiecie ewaluacyjnej czasopisma redakcja ma obowiązek wpisania m.in. numeru DOI oraz nazw baz abstraktowych, w których pismo jest indeksowane. Zdeponowanie periodyku na platformie repozytorium zapewnia spełnienie obu tych warunków. Jednostki naukowe wydające czasopismo naukowe wymienione w wykazie MNiSW otrzymują wyższe kategorie naukowe, co ma wymierne konsekwencje finansowe¹⁸.

Bibliotekarze zajmujący się administrowaniem repozytorium musieli sprostać wyzwaniom, z którymi nie spotykali się w swojej dotychczasowej działalności. Obok zagadnień informatycznych związanych z wdrożeniem nowego oprogramowania, wiele czasu poświęcili na zapoznanie się z przepisami prawa autorskiego. Na ich podstawie opracowano dokumenty polityki deponowania i udostępniania dokumentów w repozytorium. Kolejnym działaniem, którego podejmują się bibliotekarze, jest prowadzenie szeroko zakrojonej akcji promocyjnej na rzecz upowszechniania w środowisku akademickim idei otwartości w nauce oraz zachęcenia pracowników uczelni do zamieszczania w RUŁ swoich

¹⁶ Stan na dzień 30 września 2014 roku.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom, Dz.U. 2012, poz. 877, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b463c0f711c04e0de131b57839639ca7.pdf

¹⁸ L. Mikołajuk, *Repozytorium instytucjonalne jako nowa forma komunikacji naukowej*, „Podkarpackie Studia Biblioteczne” 2014, nr 3, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/5071>

publikacji. Od 2010 roku w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego w ramach tygodnia Open Access organizowane jest seminarium naukowe, na którym przedstawiciele polskich ośrodków akademickich dzielą się z łódzkimi naukowcami swoim doświadczeniem z zakresu publikowania w modelu otwartym.

W ramach działań promujących repozytorium jego administratorzy uczestniczą w posiedzeniach rad wydziałów oraz spotkaniach w poszczególnych instytutach, podczas których prezentują platformę DSpace, instrukcję deponowania materiałów oraz omawiają kwestie prawa autorskiego. Aby zachęcić pracowników do deponowania swoich prac, szczególnie silnie akcentowane są korzyści płynące dla autorów publikacji, czyli zwiększenie widoczności dorobku naukowego zamieszczonego w otwartym repozytorium, a co za nim idzie – wzrost cytowalności. Naukowcy uzyskują ponadto możliwość utworzenia cyfrowego CV zawierającego prezentację dorobku badawczego z dostępem do pełnych tekstów, co jest ważnym atutem w trakcie ubiegania się o granty badawcze. Materiały deponowane w RUŁ są indeksowane przez wyszukiwarkę naukową Google Scholar, pozwalającą autorom publikacji na założenie własnego profilu, zaimportowanie danych bibliograficznych i śledzenie cytowań własnych prac. Oprogramowanie Publish or Perish generuje liczbę cytowań oraz indeks Hirscha w oparciu o Google Scholar¹⁹. Wskaźniki bibliometryczne wzrastają więc dzięki zamieszczaniu w repozytorium publikacji naukowych, a to przekłada się na wyższą ocenę okresową, jakiej poddawani są pracownicy naukowcy. Liczba publikacji i osiągnięć naukowych poszczególnych naukowców przekłada się na ocenę parametryczną zatrudniającą ich jednostki naukowej. Im większa widoczność dorobku i potencjalnie więcej cytowań prac pracowników naukowych, tym ocena jest wyższa²⁰. Upowszechnienie dorobku badawczego przynosi więc korzyści dla całej uczelni.

Repozytorium instytucjonalne jest przykładem nowoczesnego systemu dystrybucji i zarządzania wiedzą oraz stanowi coraz bardziej popularny kanał komunikacji naukowej. Wprowadzenie instytucjonalnej polityki otwartego dostępu jest niezbędnym czynnikiem rozwoju polskiego systemu nauki²¹. Władze Uniwersytetu Łódzkiego mają świadomość, że repozytorium stanowi istotny element promocji uczelni i prowadzenie go leży w jej interesie. Powiększa się liczba naukowców doceniających możliwość upowszechniania swojego dorobku

¹⁹ M. Rychlik, *Wpływ repozytorium instytucjonalnego na upowszechnianie dorobku naukowego uczelni*, [w:] M. Odlanicka-Poczobutt, K. Ziolo, *Biblioteka akademicka. Infrastruktura-uczelnia-otoczenie*, Gliwice, 24–25 października 2013 r., Gliwice 2014, s. 229.

²⁰ *Ibidem*, s. 232.

²¹ J. Szprot, *Otwieranie nauki w Polsce: III Międzynarodowa Konferencja Open Access Otwarta Nauka i Edukacja*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.noweybib.info/publikacje-ebib/36/1015-jakub-szprot-pl>

badawczego za pośrednictwem otwartej platformy repozytoryjnej. Wraz ze zmianami ich świadomości, korzyści płynących z otwartości w nauce wzrasta liczba kont autorskich umożliwiających samodzielne deponowanie w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego oraz rosną jego zasoby.

BIBLIOGRAFIA

1. *Agregator Ceon*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://agregator.ceon.pl/Welcome.action>
2. Brzozowska A., *Otwarte zasoby wiedzy na przykładzie łódzkich jednostek naukowych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] M. Górski (red.), *Otwarte zasoby wiedzy – nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków 2011.
3. *Budapeszteńska inicjatywa otwartego dostępu do wiedzy po dziesięciu latach: ustawienie domyślne – otwartość*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.opensocietyfoundations.org/openaccess/boai-10-translations/polish>
4. *Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.ck.gov.pl/index.php/pytania-i-odpowiedzi>
5. Karwasińska E., Rychlik M., *W kierunku uczelnianego repozytorium cyfrowego*, [w:] H. Hollender (red.), *Cyfrowy Świat Dokumentu: wydawnictwa, biblioteki, muzea, archiwa*, Warszawa 2011.
6. Kozierski P., Kabaciński R., Lis M., Kaczmarek P., *Open Access. Analiza zjawiska z punktu widzenia polskiego naukowca*, Kraków 2013, s. 6, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2513/Open%20Access.pdf>
7. Kulczycki E., *Altmetrics – dlaczego warto interesować się alternatywnymi metrykami*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/altmetrics-dlaczego-warto-interesowac-sie-alternatywnymi-metrykami/
8. Mikołajuk L., *Repozytorium instytucjonalne jako nowa forma komunikacji naukowej*, „Podkarpackie Studia Biblioteczne” 2014, nr 3, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/5071>
9. *Minister Kudrycka o efektach reform i priorytetach resortu*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/minister-kudrycka-o-efektach-reform-i-priorytetach-resortu.html>

10. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>
11. *OpenAire*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <https://www.openaire.eu/>
12. Pieniądz A., *Otwartość w nauce: nie tylko Open Access*, „UW” 2013, nr 2 (62), [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://portal.uw.edu.pl/pismo-uczeln/ opinie; sessionid=7727C6C2CC1A28E2DE538EC2E-BA9B4C2?p_p_id=56_INSTANCE_Qv8Q&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=_118_INSTANCE_Tm0Z__column-1&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_Qv8Q_read_more=true&_56_INSTANCE_Qv8Q_article_id=8002659
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom, Dz.U. 2012, poz. 877, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b463c0f711c04e-0de131b57839639ca7.pdf
14. Rychlik M., *Co repozytorium instytucjonalne oferuje swojej społeczności akademickiej? – na przykładzie repozytorium AMUR oraz repozytoriów na świecie*, [w:] Z. Osiński, R. Malesa, *Biblioteka, Książka, Informacja, Internet 2012. Praca zbiorowa*, Lublin 2013.
15. Rychlik M., *Wpływ repozytorium instytucjonalnego na upowszechnianie dorobku naukowego uczelni*, [w:] M. Odlanicka-Poczobutt, K. Ziolo, *Biblioteka akademicka. Infrastruktura–uczelnia–otoczenie, Gliwice, 24–25 października 2013 r.*, Gliwice 2014.
16. Szprot J. (red.), *Otwarta nauka w Polsce 2014. Diagnoza*, Warszawa 2014, s. 10, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_09/a4c4f1e573d6833ae1518407d38a115.pdf
17. Szprot J., *Otwieranie nauki w Polsce: III Międzynarodowa Konferencja Open Access Otwarta Nauka i Edukacja*, [online] [dostęp: 30 września 2014]. Dostępny w WWW: <http://www.nowyebib.info/publikacje-ebib/36/1015-jakub-szprot-pl>

Institutional repository as an important element of science promotion

Abstract: The article presents the functioning of the University of Łódź Repository and its role in the promotion of Alma Mater research output. The stages of its construction and development were described. Promoting the idea of Open Access in the academia is approximated, focusing on the contribution of librarians in the process of the opening science. It presents challenges that librarians had to meet to form a methodology of work with open resources.